

sar tota, anc que'l dimoni 'n pas», id. (Cont., 1915, 136); «m'ha dit que era de Tàrraga, i que m'hi conegué com en passí l'any 1902», id. (BDLC xi, 270; així mateix x, 508; xii, 169, 285). I així ho vaig anotar pertot a la pagesia de l'Illa: «en diuen Sa Font per-⁵ que la canal en passa» Alaró, «un torrent qui 'n passa» Lluçmajor, «diu que hi ha camí, no n'he passat cap vegada, però» Colònia de St. Pere; també a Alcúdia, i no deu ser estrany al parlar ciutadà, car el xofer que em duia des de Palma, referint-se al Capdallà,¹⁰ m'anunciava «ár n pəsəróm» (1963-64).

Són antigues les tradicionals fórmules de salutació usades quan ens allunyem d'una persona, o la salutem tot passant; i el bon ús català ha distingit sempre entre l'emprada amb els qui tractem de tu (*adéu*), de vós o de vosaltres (*adéu-siau*) i de vostè o vostès (*passi-ho bé*, *passin-ho bé*): així ho va practicar tot-hom amb gran naturalitat i en el to més planer, fins a la fi dels anys vint (després vingué el calc vergonyós de l'esperit promiscuador, i malcriat, dels castellans, d'usar *adéu* amb gent no tutejada, o que pertocaria tractar amb cordial o reverent respecte; i l'odiós esperit falangista ha fet forrolla... entre alguns, fins entre gent progressista i catalanesca, ai de nosaltres!)

Passi-ho bé era antic i catalaníssim: es veu per un detall lingüístic; així com en cat. central el llenguatge vulgar pronuncia *fàcint-ho*, *vàgint-hi*, en canvi en aquesta vella forma estereotipada s'havia conservat *pásinu bé* (ja general en l'ús parlat del cat. central, pels anys 1915-25); si bé jo encara havia sentit vells, per aquells anys, que pronunciaven *pəsánu bé*; així ho havia oït fins i tot al meu pare, a Ruyra i a vells menestrals barcelonins: fruit del sistema d'accentuació binària, típic de la nostra fonètica, i que partia del subjuntiu antic *passen*, arcaic a Bna., en lloc de *passin*.³⁵ En lloc d'aquesta antigalla, era general, ja aleshores, *pásinu bé* — però sense la *-t*- analògica. Aquesta salutació no era, però, estrictament del Princ., car *páseno bé* ho he sentit almenys fins al Baix Maestrat (Traiguera, 1961) i PzCabr. anotava «*passubé*: siga V. bien» a Eivissa.

No ens torbarem amb l'ús dels adverbis compostos *demà-passat* (*passat-demà* és acastellanat, per a 'francès *après-demain*, ll. *nudius tertius*, it. *posdomani*') i *anit-passada* per a 'ahir vespre', cast. *anoche*, com sigui⁴⁵ que això és tan conegut i cosa tan rebatuda (V. les *Converses Filològiques* de Fabra). Acontentem-nos constatant que s'usen així fins al capdamunt dels Pirineus (*anit pasáda*, anotava jo a Tor de V. Ferrera, 1932, com també *demà-passat*).

Passat per 'llevat, salvant, excepte' és ja de llengua tradicional, i ha donat lloc a les combinacions *passat de* i *passat que*.⁵ En tot cas això és vivíssim a tota la veguerra de Vic-Cerdanya, al Ross., i fins en antic ús barceloní: «una mena de paltó --- que --- *passat* d'ha-⁵⁵ ver perdut lo pèl y el llustre, ab 12 o 13 anys de servey lo tint no li ha perdut gens», MGenís Aguilar (*Julita*, p. 93); «van pendre les sagrades relíquies, *passat* del cap, que es va quedar a Sant Jaume» Puigcerdà 1925.

La locució *passat que* és un excellent i planer substitut del castellanisme *a no ser que*, més fàcil i usual que el medieval *si doncs no* (restauració perfectament viable també, i és la que recomanava Fabra). Així ho sento, en efecte, i d'allò més sovint, per tots els àmbits de Cerdanya: «sí, però no ha donat senyals de vida, *passat* que vingués avui ---» (1935); i continuo sorprenent-ho en l'ús rural, més o menys de tot el domini ross.: almenys en els Àspres («*pasát kə* ho hagin recopiat» Tellet, 1959); «envejada per totes les xicotes del barri: no podia alabar-me jo de tant! *Passat de* que la roba que vestia era triada a gust d'ella, tallada segons lo figurí qu'ella desencastava de les ventallades ---», Pons Mass. (*Colla del C.* VIII, 76).

DERIV. DE *PASSAR*: *Pas* 'lloc per on es passa' (derivat postverbal confós a tort amb *pas* moviment, de cames o peus, per *AlcM*, com si fos un solt mot, acceptió II). Ja n'he donat testimoni en la *Crònica* de Jaume I; lleument diferent en casos en què és, tant l'acció, com el lloc de passar. També documentat des de fi S. XIII: «per ço temie-s lo rey d'Àragó que aquell rey En Jachme no li fos contrari --- e que no donàs *pas* als fransesos, quant vendrian en Catalunya, *pas* e entrada per la sua terra, ço és a saber per Rocelló ---», Desclot (*Cròn.*, § 124, *NCl.* IV, 14.9).

Per damunt de tot és el lloc per on es passa una muntanya, un riu, és un congost etc.: el *Pas de Collegats*, *dels Terradets*, *Els Pas d'Escales* (Ribag.); pot ser una collada, sobretot si és ampla i no massa alta (*Pas de Comiols*, *Pas de la Casa* entre Soldeu i l'Arieja); també certs passos importants per damunt d'un riu: el *Pas de Codella*, *El Pasteral*: *Teral* 'damunt el Ter, entre la Selva i la Vall d'Hostoles', denominació que degué ser ben antiga i amb primerenca soldadura, com ho deixa entendre aqueix extraordinari adjectiu i sobretot la pronúncia sense accent *əl pəstəral*. El mot *gual* en català no és gaire popular, reemplaçat en l'ús popular per *un pas*; a Vidrà precisaven *un pas-ample* (1953): «es pot passar el Ter per un *p-a*. que hi ha».

Més concretat encara, per a certes menes especials de camí. En el CpTarr. i muntanyes circumdants *un pas de carro* per 'camí de carro, senyal de roderes en terres ermes o boscanes' (1927). I en particular menes de vies de bestiar transhumant, a manera de 'carrerada', tant a l'extrem Nord com cap a Migdia: *un pa(z) řəmädé* és «una servitud que la poden pas quitar» Er; en el Lluçanès: quatre almenys amb nom propi entre Lluçà i Sta. Eulàlia (*Pas de la Llana*, P. *Salamó*, P. *dels Borredans*, P. *de la Molina*), 1964; molts en el Maestrat: de vegades precisant com a *pas real*, *pas de ganado* (Vilanova d'Alcolea, les Useres), sovint en concurrència amb *assegador* (SECUTORIUM), *Vistabella*, *Xodos*, i sovint abreujat com a *pas de ~* (*Pas de Beca*, 38' × 12' a la Vall d'Alba); a Torreblanca *un passet*, menys general que *carrerasses*.

Passa de o *passat de* locucions prepositives però en el sentit de 'més de, en nombre més gran que': «en un hostal --- d'allà ens en vàrem portar / *passa* de cinc-centas lliuras», Cançó d'En Serrallonga (c. 1650, reco. per Verdager, MilàF, *Romllo.*, 107.12). «Entra-